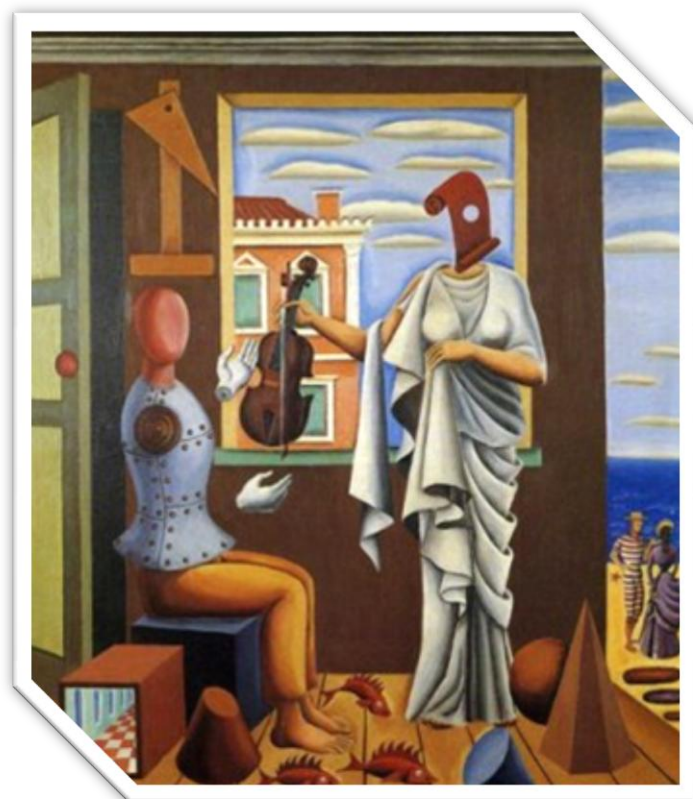

Ραψωδία Α

Ιλιάδα Β΄ Γυμνασίου

Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου

σχ. βιβλίο (σ.σ. 22-45)

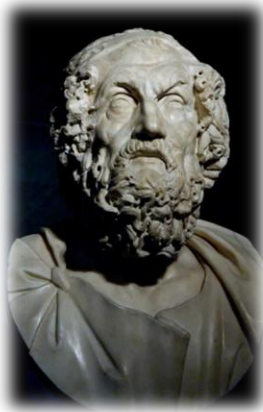
Περιεχόμενα

I. ραψωδία A 1-53.....	2
Το προοίμιο - Η ικεσία του Χρύση.....	2
II. ραψωδία A 54-306.....	5
Συνέλευση των Αχαιών.....	5
Η σύγκρουση του Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα.....	5
III. ραψωδία A 307-431α.....	10
Η Χρυσίδα επιστρέφει στην πατρίδα της και η Βρισηίδα οδηγείται στον Αγαμέμνονα.....	10
Η συνάντηση Αχιλλέα - Θέτιδας.....	10
IV. ραψωδία A 431β-612.....	14
Η Χρυσίδα παραδίδεται στον πατέρα της.....	14
Σκηνές από τον Όλυμπο.....	14

Ι. Ραψωδία Α 1-53

Το προοίμιο - Η ικεσία του Χρύση

1. Ποιο είναι το θέμα της Ιλιάδας και πώς το οριοθετεί χρονικά ο ποιητής;

Ο Όμηρος, από τον πρώτο κιόλας στίχο του προοιμίου, φροντίζει να αναφερθεί τόσο στη θεματική του έπους, όσο και στη χρονική οριοθέτηση αυτού. Πιο συγκεκριμένα, αφετηρία της Ιλιάδας και κεντρικό θέμα, αποτελεί ο θυμός (μῆνις) του Αχιλλέα και οι ολέθριες συνέπειες που έχει αυτός, για το στράτευμα. Με τον τρόπο αυτό ο ποιητής και με αφορμή τον θυμό, θα αναδιηγηθεί τα σημαντικότερα γεγονότα που συνέβησαν στην διάρκεια του 10χρονου πολέμου. Συνάμα, με τη φράση του *“ἀπ’ ὅτε ἐφιλονίκησαν..”*, προσδιορίζει την αφετηρία των γεγονότων, χωρίς όμως να γνωρίζουμε γενικότερα που αυτή εντάσσεται στη διάρκεια των γεγονότων του Τρωικού, αλλά με αναδρομικές αφηγήσεις και προβολές στο μέλλον, ο Όμηρος θα παρουσιάσει με αριστοτεχνικό τρόπο, τον Τρωικό πόλεμο. Ωστόσο, είναι γνωστό, πως η ποιητική διάρκεια των γεγονότων του έπους – χρονικό παρόν- είναι η περιγραφή των 51 ημερών του 10χρονου πολέμου, που αποτελεί απλά ένα μεμονωμένο περιστατικό. Άρα η αφήγηση ξεκινά από την μέση – in media res.

2. Ποιοι είναι οι πρωταγωνιστές της ενότητας (άνθρωποι και θεοί) και ποιος είναι ο ρόλος τους (ολοφάνερος ή αφανής);

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται άνθρωποι και θεοί που λαμβάνουν ολοφάνερο αλλά και αφανή ρόλο. Πρωταγωνιστές της ραψωδίας είναι ο ιερέας Χρύσης, ο Αγαμέμνωνας, καθώς και ο θεός Απόλλωνας, που διαλέγονται μεταξύ τους. Ωστόσο, γίνεται έμμεση αναφορά και σε άλλους ανθρώπους και θεούς.

Αρχικά οι άνθρωποι που προβάλλονται στη ενότητα είναι ο Χρύσης, ο οποίος προσπαθεί να πετύχει την απελευθέρωση της κόρης του, την οποία κρατά αιχμάλωτη, ως λάφυρο, ο Αγαμέμνωνας και αρνείται να την δώσει. Ο Χρύσης απελπισμένος και απογοητευμένος, ζητά με διπλωματικό τρόπο από τον Απόλλωνα την αποκατάσταση της πληγωμένης του τιμής, θέλοντας να εκδικηθεί τους Αχαιούς.

Ο Αγαμέμνωνας παρουσιάζεται σκληρός και αλαζόνας, αψηφώντας τόσο τον Χρύση, όσο και τον Απόλλωνα. Επίσης, αναφορά γίνεται και στον Αχιλλέα, η οργή του οποίου, θα έχει ολέθριο επακόλουθο και αρνητική έκβαση για τους Αχαιούς. Ακόμη, αναφέρεται και ολόκληρο το στρατόπεδο των Αχαιών που έκδηλα υποστηρίζει τον Χρύση.

Βέβαια, οι θεοί δεσπόζουν στην ενότητα, επεμβαίνουν στα ανθρώπινα και ειδικότερα ο Δίας που καθορίζει τις εξελίξεις και κινεί τα νήματα τη ανθρώπινης ζωής.

Τέλος, καίριο ρόλο διαδραματίζει ο θεός Απόλλωνας που σπεύδει να προασπιστεί τα αιτήματα του ιερέα.

- 3. Στη σύγκρουση Αγαμέμνονα και Χρύση φαινομενικά νικητής αναδεικνύεται ο αρχιστράτηγος. Στην εμφάνιση όμως και στο λόγο του ιερέα λανθάνουν κάποιοι υπαινιγμοί που μας προϊδεάζουν ότι η τελική επικράτηση θα είναι δική του. Να επισημάνετε αυτά τα στοιχεία, που δίνονται υπαινικτικά από τον ποιητή.**

Ο Αγαμέμνονας, απόλυτος και αλαζόνας είναι διαμετρικά αντίθετος με τον Χρύση και παρουσιάζεται φαινομενικά νικητής στην αντιπαράθεση μεταξύ τους («τόν λόγον τοῦ ἐφοβήθηκε καὶ ὑπάκουσεν ὁ γερός»). Ωστόσο, υπάρχουν υπαινιγμοί που προϊδεάζουν πως θα επικρατήσει ο Χρύσης.

Ο θεός Απόλλωνας θα βοηθήσει τον ιερέα του, καθώς θεωρείται ασέβεια και ὕβρη ο Αγαμέμνονας να παρακούσει τις εντολές του θεού. Ο Χρύσης, έχει με το μέρος του τη θεϊκή εξουσία και κατέχει δύναμη και κύρος. Ο Χρύσης νουθετεί τους Αχαιοούς να μην παραβούν τις εντολές του θεού Απόλλωνα, γιατί αυτό θα έχει αντίκτυπο στους ίδιους. Οι Αχαιοί και ο Αγαμέμνονας, αν εισακούσουν τον ίδιο που ευνοείται από τον Απόλλωνα θα ευνοηθούν και οι ίδιοι («τόν μακρόβολον τοξευτήν Ἀπολλῶνα..εὐλαβεῖσθε») διαφορετικά θα τιμωρηθούν από τον θεό. Όλα αυτά μας προϊδεάζουν για την τελική επικράτηση του Χρύση. Ο Απόλλωνας ανταποκρίνεται άμεσα στο Χρύση και πάντα οι θεοί νικούν τους ανθρώπους. Ο Χρύσης, έξυπνα φερόμενος, προσφέρει αρχικά λύτρα στον Αγαμέμνονα για να τον δελεάσει να του επιστρέψει την κόρη του, αλλά από την άλλη έμμεσα τους απειλεί και τους παροτρύνει να ικανοποιήσουν το αίτημά του.

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείτε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

...Πράξεις Παιδείας!

- 4. Η προσευχή του Χρύση ακολουθεί το συνηθισμένο θρησκευτικό τυπικό της εποχής. Αφού επισημάνετε και απαριθμήσετε τα τυπικά στοιχεία της προσευχής, να τη συγκρίνετε με μια σημερινή (π.χ την «Κυριακή προσευχή») και να σημειώσετε ομοιότητες και διαφορές.**

Η ικεσία του Χρύση (στ. 38-43), συνάδει με το θρησκευτικό τυπικό της εποχής. Η δομή της διακρίνεται από τέσσερα μέρη. Αρχικά ο Χρύσης επικαλείται το θεό – επίκληση («Ἄκουσέ με»). Στη συνέχεια, ακολουθεί η τιμητική προσφώνηση στον Απόλλωνα («αργυρόταξε...Σμινθέα») όπου με το τόξο του ο Απόλλωνας θα εκδικηθεί τους Αχαιούς για να αποκατασταθεί η τιμή του Χρύση γεγονός που προοικονομεί τη καταστροφή των Αχαιών. Έπειτα, υπενθυμίζει τις προσφορές του πιστού Χρύση έναντι στον θεό Απόλλωνα («εάν σου ἔκτισα...ερίφων»), με αποτέλεσμα να ασκήσει ψυχολογική βία και η βοήθεια να θεωρηθεί αυτονόητη, εφόσον και ο ίδιος ο Χρύσης έχει χτίσει ναό προσφέροντας θυσίες προς τιμή του Απόλλωνα. Τέλος, καταλήγει με το αίτημα του πιστού («τούτον μου τον πόθο ..ας πλερώσουν»).

Τα παραπάνω στοιχεία, εντοπίζονται σε κάθε τυπική θρησκευτική προσευχή όπως η επίκληση, η προσφώνηση, η προσφορά θυσιών και το αίτημα. Στην Κυριακή προσευχή συναντούμε την επίκληση –Πάτερ ημών- και την προσφώνηση- *ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*-. Επίσης παρατηρείται και η προσφορά θυσιών από τους πιστούς- *ὡς ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν*- και τέλος το αίτημα, αναπόσπαστο στοιχείο της προσευχής- *τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν*-. Παρ' όλα αυτά, μπορεί να θεωρηθεί και διαφορά πως οι θρησκευτικές προσφορές εξυμνούν περισσότερο τα θεία και δεν επικεντρώνονται στις θυσίες που οι πιστοί προσφέρουν.

- 5. Στη περιγραφή των θυμάτων του λοιμού ο ποιητής κλιμακώνει την αφήγηση προχωρώντας από το πρώτο και λιγότερο σημαντικό θέμα(θάνατος σκύλων) στο τρίτο και πιο σπουδαίο(θάνατος ανθρώπων). Η τεχνική αυτή λέγεται «νόμος των τριών». Θυμηθείτε σε ποια άλλα μαθήματα (π.χ Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ.) ο αριθμός τρία χρησιμοποιείται ανάλογα (ως νόμος, κανόνας, σύστημα) και καταγράψτε αυτές τις περιπτώσεις.**

Ο ποιητής, στην περιγραφή των θυμάτων του λοιμού ξεκινά από το πιο ασήμαντο τους σκύλους για να καταλήξει και να δοθεί έμφαση στο πιο σημαντικό, τους ανθρώπους. Έτσι κλιμακώνει την αφήγησή του και κρατάει το σημαντικότερο για το τέλος. Η τεχνική αυτή καλείται «Νόμος των τριών». Ο μαγικός αριθμός τρία αλλά και ο νόμος των τριών, συναντάται πολύ συχνά στην λογοτεχνία και ιδίως στα δημοτικά τραγούδια (**τρεις αδερφάδες / αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα, στο Γιοφύρι της Άρτας**). **Ωστόσο και στην αρχαία εποχή, τρεις ήταν οι Χάριτες, τρεις οι Μοίρες, όπως και στη θρησκεία τρεις ήταν οι παίδες** εν καμίνω, καθώς ο αριθμός τρία συνάδει και με την Αγία Τριάδα.

- 6. Αφού θυμηθείτε το προοίμιο της Οδύσσειας και διαβάσετε τα προοίμια του Ησιόδου (βλ. Παράλληλα κείμενα), να κάνετε συγκρίσεις με το προοίμιο της Ιλιάδας.**

Στο προοίμιο της Οδύσσειας και της Ιλιάδας, ο ποιητής απευθύνεται και επικαλεί τη Μούσα για έμπνευση, φωτισμό του νου και απομνημονευτική ικανότητα, ενώ παράλληλα αναφέρεται στη διήγηση σημαντικών γεγονότων, στο κεντρικό θέμα και τους ήρωες. Έτσι και στα έργα του Ησιόδου, επικαλείται τις Μούσες και ζητά την βοήθεια και την συνδρομή του Δία. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ των θεών και των ανθρώπων, καθώς και ο ρόλος που διαδραματίζουν οι θεοί, διαφέρουν στα έργα. Στην Οδύσεια για παράδειγμα, οι σύντροφοι του Οδυσσέα τιμωρούνται από τον θεό Ήλιο καθώς διέπραξαν ύβριν και παράκουσαν τις εντολές του, πράγμα που φανερώνει την έκδηλη ανάμειξη των θεών στις υποθέσεις των ανθρώπων.

Αντίθετα, στην Ιλιάδα, ακολουθείται η βουλή του Δία και τα πράγματα εξελίσσονται όπως αυτός επιθυμεί, ενώ στο ποίημα "Έργα καὶ Ἡμέραι", ο Δίας καθορίζει την ηθική τάξη και την δόξα ή την ατίμωση των ηρώων. Η ανθρώπινη ευθύνη είναι φανερή στην Οδύσεια μόνο, ενώ στα υπόλοιπα έργα υπολείπεται. Τέλος, διαφορετική θεματική παρουσιάζουν τα έργα μεταξύ τους, καθώς η Οδύσεια κατέχει καρτερικό χαρακτήρα, τον δεκαετή αγώνα του ήρωα να επιστρέψει στην πατρίδα του. Η Ιλιάδα, έχει πολεμικό χαρακτήρα και στηρίζεται στην οργή και το πάθος του ήρωα. Ενώ τα "Έργα καὶ Ἡμέραι" δεν παρουσιάζουν καν ηρωικό θέμα και χαρακτήρα.

II. Ραψωδία Α 54-306

Συνέλευση των Αχαιών

Η σύγκρουση του Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα

1. Κεντρικό θέμα της σκηνής των στ. 54-101 είναι η αποκάλυψη της αιτίας του λοιμού. Η αποκάλυψη, ωστόσο, καθυστερεί να γίνει με σαφήνεια. Ποια μέσα χρησιμοποιεί ο ποιητής για να πετύχει την καθυστέρηση και τι επιδιώκει με την τεχνική της επιβράδυνσης;

Ο Όμηρος επιβραδύνει την εξέλιξη του μύθου καθώς καθυστερεί να αποκαλύψει την αιτία του λοιμού. Ο Κάλχας, δεν προβάλλει με ακρίβεια την αιτία του κακού, με αποτέλεσμα να εντείνει την αγωνία, το ενδιαφέρον του αναγνώστη να δώσει έμφαση ώστε τελικά να αποσαφηνιστεί με εκφραστική ποικιλία η εύρεση της λύσης. Μ' αυτό τον τρόπο προετοιμάζεται η εκρηκτική αντίδραση του Αγαμέμνονα και η σφοδρή σύγκρουση των δύο αντρών, οι οποίοι φέρουν μεγάλη ευθύνη για την έκβαση του πολέμου.

Η τεχνική της επιβράδυνσης επιτυγχάνεται από τον ποιητή, με διαφόρους τρόπους. Αρχικά στους στίχους 66-73 και στο στίχο στ. 94, η αναφορά των άστοχων ερωτημάτων από τον μάντη Κάλχα καθώς και η πλατιά παρουσίαση του Κάλχαντα (στ. 70-73) σε συνδυασμό με τους δισταγμούς και το αίτημα της ένορκης προστασίας του μάντη βοηθούν στην καθυστέρηση της εξέλιξης της δράσης.

Ωστόσο, η αναλυτική δέσμευση και ένορκη διαβεβαίωση του Αχιλλέα, καθώς και η στοχευμένη προφητεία του Κάλχα που αίρει τις άστοχες υποθέσεις (άρση - στ. 94) και αποκαλύπτει την αιτία του λοιμού (στ. 95-97), συναποτελούν την επιβράδυνση.

2. Ο Αγαμέμνονας, δικαιολογώντας την άρνηση του να ελευθερώσει τη Χρυσίδα, διατυπώνει τα χαρακτηριστικά του ιδανικού τύπου γυναίκας στην ομηρική κοινωνία. Ποια ήταν αυτά; Να στηρίξετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.

Ο Αγαμέμνονας, όχι μόνο, αρνείται κατηγορηματικά να ελευθερώσει τη Χρυσίδα, αλλά την εξαίρει και την συγκρίνει με την Κλυταιμίστρα, δηλώνοντας πως δεν είναι διόλου κατώτερη από νόμιμη γυναίκα ούτε στη κλάση (κατασκευή σώματος), ούτε στο ανάστημα (εξωτερική ομορφιά), ούτε στα έργα (οικιακές εργασίες) και τη γνώμη (μυαλό εξυπνάδα).

Με την αναφορά αυτή, ο Όμηρος προβάλλει τον ιδανικό τύπο γυναίκας. Ο ποιητής δίνει έμφαση σε αυτό το ιδεολογικό στοιχείο και καταλήγει πως η τέλεια γυναίκα είναι όμορφη, έξυπνη, καλή νοικοκυρά και χρυσοχέρα (στ. 119).

3. Αφού δείξετε με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο ότι η έννοια της τιμής κυριαρχεί στη σκέψη τόσο του Αχιλλέα όσο και του Αγαμέμνονα, να συζητήσετε στην τάξη τι εννοούσε ο ομηρικός ήρωας στο άκουσμα της λέξης τιμή, τι σήμαινε στην Αθήνα του 5ου αι. π. Χ. (άτιμος = κυρίως αυτός που έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα) και τι σημαίνει στην καταναλωτική κοινωνία της εποχής μας. Τι συμπεραίνετε σχετικά με την αλλαγή στο σημασιολογικό φορτίο των λέξεων; Πόσο αυτή η εξέλιξη εξαρτάται από τις

μεταβολές που συμβαίνουν στον κώδικα αξιών κάθε κοινωνίας; [Ενδεικτικές Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης: Πολιτισμός, Κώδικας, Μεταβολή, Χώρος - Χρόνος]

Η έννοια της τιμής και η αξία της αποτελούν αναπόσπαστο πολιτιστικό στοιχείο της ομηρικής κοινωνίας. Ο Αχιλλέας, διαθέτει υψηλό αίσθημα κοινωνικής αναγνώρισης και καταξίωσης και μεγάλη ευαισθησία στο αίσθημα της τιμής. Άλλωστε, η αντιπαράθεση των δύο αρχηγών αφορμάται και κλιμακώνεται με την ατίμωση στο πρόσωπο του Αχιλλέα, μετά την αρπαγή του λαφύρου του.

Από ολόκληρη την ενότητα, γίνεται κατανοητό πως η κατανομή των λαφύρων ήταν στενά συνδεδεμένη με την έννοια της τιμής. Η μοιρασιά γινόταν μία φορά με δύο μόνο κριτήρια: το αξίωμα, την κοινωνική θέση - εξουσία καθώς και τις στρατιωτικές επιδόσεις στο πόλεμο. Επομένως, η αφαίρεση των λαφύρων σήμαινε ατίμωση και προσβολή στην αξία του πολεμιστή.

Για τον Αγαμέμνονα, το λάφυρο ήταν ένδειξη κύρους γι' αυτό και δεν μπορεί να δεχθεί πως οφείλει να επιστρέψει την Χρησίδα. Αντίστοιχα, για τον Αχιλλέα, το λάφυρο συνδέεται με την ανδρεία και την παλικαριά του στη μάχη.

Κυριαρχεί η σκέψη του Αγαμέμνονα για την έννοια της τιμής σε αρκετά χωρία: Αρχικά, στους στίχους 119-120 αναφέρει πως δεν πρέπει μόνος του να μείνει αδώρητος και να στερείται λαφύρου, ενώ αντίθετα ο Αχιλλέας να κατέχει λάφυρο (στίχος 134). Ενώ παράλληλα (στίχοι 186-188) τονίζει πως ο ίδιος είναι ανώτερος και δεν μπορεί να συγκριθεί άλλος μαζί του.

Ωστόσο, και ο Αχιλλέας επισημαίνει πως δεν θέλει να μείνει ατιμωμένος (στίχοι 171-172) και δεν μπορούν να του στερήσουν το δώρο των Αχαιών που αποτελεί η αμοιβή για τους κόπους του (στίχοι 162-163).

Βέβαια, η λέξη "τιμή" στην ομηρική εποχή συνάδει με το αξίωμα, την ένδειξη ανδρείας και κύρους. Στην κοινωνία της Αθήνας του 5ου αιώνα π. Χ., η έννοια της τιμής, εφάπτεται με την συμμετοχή του πολίτη στα κοινά και στη δημοκρατική κοινωνία, καθώς η αντίθετη λέξη - άτιμος είναι εκείνος που έχει στερηθεί τα πολιτικά δικαιώματά του. Αντίθετα, στην καταναλωτική κοινωνία της εποχής μας, η τιμή ορίζεται με την χρηματική αξία ενός υλικού αγαθού, ενώ μεταφορικά σημαίνει την εκδήλωση του σεβασμού, την κοινωνική υπόληψη και την ηθική αξιοπρέπεια.

- 4. Οι αρχαίοι είχαν μια ανθρωπομορφική αντίληψη για τους θεούς τους: πίστευαν ότι μπορούσαν να εμφανιστούν σ' έναν θνητό, παίρνοντας τη μορφή ανθρώπου, κι ακόμη πως είχαν ανθρώπινη συμπεριφορά, συνήθειες ή ελαττώματα. Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης ανήκουν και οι εμφανίσεις θεών στα ομηρικά έπη είτε με ενανθρώπιση είτε με επιφάνεια. Σε ποια από τις δυο περιπτώσεις ανήκει η εμφάνιση της Αθηνάς στον Αχιλλέα; Θυμηθείτε επίσης την εμφάνιση της ίδιας θεάς στον Τηλέμαχο (Οδύσσεια, α 188 κ. εξ.) και συζητήστε γιατί ο ποιητής επέλεξε σε κάθε σκηνή διαφορετικό τρόπο παρουσίασης της θεάς.**

Ο Όμηρος και στα δύο του έργα, τόσο στην Ιλιάδα, όσο και στην Οδύσσεια παρουσιάζει τους θεούς να επεμβαίνουν στις ζωές των ανθρώπων, να δρομολογούν και να κατευθύνουν τις πράξεις και τις αποφάσεις τους. Ωστόσο, η εμφάνιση των θεών στους θνητούς, διαφέρει ανά περίπτωση. Πιο συγκεκριμένα, ο θεός μπορεί να παρουσιαστεί στο άνθρωπο με μορφή θνητού (ενανθρώπιση), ή διαφορετικά να αποκαλύψει την θεϊκή

του ιδιότητα (επιφάνεια). Αυτό εξαρτάται από το γεγονός που αποσκοπεί κάθε φορά να πετύχει ο ποιητής.

Στην παρούσα ενότητα, η Αθηνά επιλέγει τον τρόπο της θείας επιφάνειας για να εμφανιστεί στον Αχιλλέα και να εξευμενίσει τα πνεύματα έτσι ώστε να είναι όσο το δυνατό πιο γρήγορη, άμεση και αποτελεσματική η μεσολάβησή της. Δεν έχει την άνεση να σωφρονίσει τον Αχιλλέα χρησιμοποιώντας παιδαγωγικές μεθόδους. Η Αθηνά, επιλέγοντας την επιφάνεια εμφανίζεται και γίνεται αντιληπτή μόνο από τον Αχιλλέα. Αυτό αποτελεί ιδιαίτερη τιμή για τον ίδιο, καθώς κυριαρχεί η λάμψη και η μεγαλοπρέπεια του θεού. Έτσι θα φανεί πως η απόφαση του Αχιλλέα να μην προβεί στο φόνο του Αγαμέμνονα, είναι απόλυτα προσωπική του.

Από την άλλη πλευρά, στην Οδύσσεια, η Αθηνά εμφανίζεται στον Τηλέμαχο με την μορφή του επιστήθιου φίλου του πατέρα του- Μέντη (ενανθρώπιση), με σκοπό να παροτρύνει, να νουθετήσει και να αφυπνίσει τον Τηλέμαχο, κερδίζοντας την εμπιστοσύνη του, και χωρίς να τον "φοβίσει" με την θεϊκή της μορφή και να δώσει στόχο στους μνηστήρες να υποφιασθούν.

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείτε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

ARNOS
Online Education

...Πράξεις Παιδείας!

- 5. Ένας χαρακτηριστικός τρόπος για να δείξουμε πως κάτι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί είναι να ισχυριστούμε ότι αυτό θα γίνει μόνον αν αλλάξει η φυσική τάξη του κόσμου. Αυτός ο τρόπος έκφρασης λέγεται «σχήμα του αδύνατου» και τον συναντάμε στον όρκο του Αχιλλέα (στ. 234-245). Μπορείτε να πείτε με δικά σας λόγια το νόημα αυτού του όρκου;**

Ο Αχιλλέας, έχοντας συσσωρευμένη οργή και παράπονα για την αδικία που εμφανίζεται εδώ και δέκα χρόνια από την κατανομή λαφύρων, νιώθει βαθύτατα πληγωμένος και ορκίζεται στο ραβδί του, δηλαδή το σκήπτρο του, σύμβολο βασιλικής εξουσίας, πως δεν πρόκειται να επιστρέψει στη μάχη και στο στρατόπεδο των Αχαιών. Ο όρκος, αποτελεί πολιτιστικό και ιδεολογικό στοιχείο, που στην ομηρική εποχή θεωρείτο ιερός και απαραβίαστος.

Ωστόσο, ο Όμηρος προκειμένου, να δώσει περισσότερη παραστατικότητα και να βεβαιώσει την απόφαση του Αχιλλέα, χρησιμοποιεί αριστοτεχνικά το σχήμα αδύνατου, στον όρκο του Αχιλλέα. Δηλαδή, πρόκειται για ένα σχήμα που δηλώνει το απραγματοποίητο και το αδύνατο. Πιο συγκεκριμένα, ο Αχιλλέας θα επιστρέψει στον πόλεμο μόνο αν και εφόσον το ξύλινο σκήπτρο που κρατάει, βγάλει φύλλα, κάτι που νομοτελειακά είναι αδύνατο. Μ' αυτό τον τρόπο, δηλώνει έκδηλα πως η απόφαση του είναι τελεσίδικη, όπως οι νόμοι της φύσης δεν γίνεται και δεν μπορούν να αλλάξουν, έτσι και εκείνος, σε καμιά περίπτωση δεν θα επιστρέψει στη μάχη.

- 6. Το «σχήμα του αδυνάτου» χρησιμοποιείται συχνά και στη νεοελληνική μας παράδοση. Αφού διαβάσετε τα Παράλληλα Κείμενα, να επισημάνετε αυτό τον τρόπο έκφρασης, να συγκρίνετε τα συγκεκριμένα χωρία με τον όρκο του Αχιλλέα και να τα αναλύσετε με λίγα λόγια. [Ενδεικτικές Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης: Πολιτισμός, Παράδοση]**

Στον όρκο του Αχιλλέα συμπεριλαμβάνεται το σχήμα του αδυνάτου. Πρόκειται για ένα σχήμα που δηλώνει το αδύνατο και απίθανο να συμβεί. Ο Αχιλλέας, εξοργισμένος και πληγωμένος για την ατίμωση που δέχθηκε, αρνείται κάθετα να επιστρέψει στη μάχη. Δηλώνει και ορκίζεται, λοιπόν, πως θα επιστρέψει στο πόλεμο μόνο αν το ξύλινο σκήπτρο που κρατάει, βγάλει φύλλα, κάτι που από το νόμο της φύσης είναι αδύνατο να συμβεί.

Το σχήμα αδυνάτου χρησιμοποιείται κυρίως στα δημοτικά τραγούδια για έμφαση. Στο απόσπασμα Α', παρουσιάζεται ο νεκρός αδελφός να μιλά στην αδελφή του και να της λέει ότι είναι αδύνατο να την συναντήσει και να αναστηθεί, έτσι όπως το ίδιο αδύνατο είναι να ανθίσει ένα ξεραμένο δένδρο και να βγάλει καινούργια κλωνάρια, κάτι νομοτελειακά απίθανο. Το σχήμα αδυνάτου εδώ συνάδει με τον όρκο του Αχιλλέα.

Από την άλλη πλευρά, στο απόσπασμα Β', η κόρη αρνείται να παντρευτεί τον νέο που της κάνει πρόταση γάμου, και δηλώνει πως μόνο αν ο νέος κατορθώσει δύο φύσει αδύνατες ενέργειες, θα τον παντρευτεί. Αναφέρει αρχικά, πως όπως δεν είναι δυνατό να δημιουργηθεί αλώνι στο πέλαγος και να μην βραχεί τίποτα από τον καρπό της συγκομιδής, ενώ ταυτόχρονα και έπειτα όπως δεν είναι δυνατό να θέσει σε δέματι αυγά και μάλιστα με ένα κομμάτι, όπως η μεταξωτή κλωστή που βγάζει ο μεταξοσκώληκας για να κάνει το κουκούλι του, έτσι και αδύνατο είναι να παντρευτεί η κοπέλα το νέο.

- 7. Προοικονομία είναι η αφηγηματική τεχνική με την οποία ο ποιητής προετοιμάζει συστηματικά τα επεισόδια που θα ακολουθήσουν στην εξέλιξη της πλοκής του έργου. Αφού θυμηθείτε παραδείγματα προοικονομίας από την Οδύσσεια και τα συζητήσετε στην τάξη, να επισημάνετε ανάλογα παραδείγματα στους στ. 213-242.**

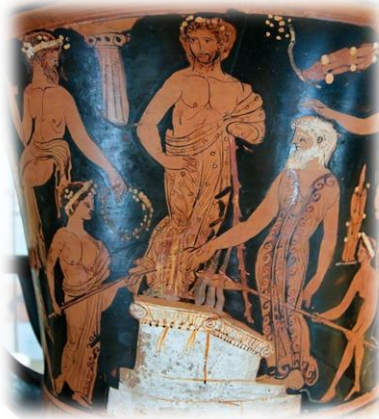
Η αφηγηματική τεχνική της προοικονομίας, συναντάται πολύ συχνά στα ομηρικά έπη και αποσκοπεί στην προετοιμασία του αναγνώστη για την εξέλιξη της πλοκής του έργου. Στους συγκεκριμένους στίχους 213-214, ο ποιητής, μας προϊδεάζει και μας προοικονομεί για την αδιαφορία που θα επιδείξει αργότερα ο Αχιλλέας, για την τύχη των Αχαιών, στη μάχη έναντι των Τρώων.

Ο Αχιλλέας, θα αψηφήσει την τρυφή και την πολυτέλεια που θα του υποσχεθούν οι Αχαιοί, προκειμένου να τον δελεάσουν να επιστρέψει στη μάχη. Πιο συγκεκριμένα, η προσήμανση αυτή εντοπίζεται στο στ. 213-215 σε ό,τι αφορά τις παρακλήσεις των Αχαιών για την επάνοδο του Αχιλλέα στη μάχη, ενώ προοικονομία παρατηρείται και στο στ. 241-245, όπου θα πραγματοποιηθεί η υπόσχεση της Αθηνάς προς τον Αχιλλέα να αποκαταστήσει την τιμή του και να εκδικηθεί τον Αγαμέμνονα.

Μ' αυτό τον τρόπο, οι Αχαιοί θα αναζητούν τον Αχιλλέα για να τους σώσει από την φονική manía του Έκτορα. Η τεχνική της προοικονομίας προσδίδει παραστατικότητα στο λόγο και χρησιμοποιείται συχνά από τον Όμηρο, για να προετοιμάσει τον αναγνώστη και να εντείνει την αγωνία του.

8. Να επισημάνετε στον λόγο του Νέστορα (στ. 255-285) με ποιους τρόπους ο σεβάσμιος γέροντας προσπαθεί να κατευνάσει τα οξυμμένα πνεύματα των δύο αντιπάλων.

Ο Νέστορας παρουσιάζεται άμεσα (στίχοι 248-253) από τον ίδιο τον ποιητή, διακατεχόμενος από δύο βασικά χαρακτηριστικά: είναι "γλυκόλογος" και "λιγυρός ομιλητής" (στίχος 249). Διαθέτει φρόνηση, είναι συνετός και έχει το χάρισμα του λόγου, προσπαθεί να κατευνάσει τα πνεύματα των δύο αντιπάλων και να εξομαλύνει, να εξισορροπήσει την κατάσταση.

Ο λόγος του αρχίζει χωρίς προλόγους, συνταράσσει συναισθηματικά τους δύο αντιπάλους χρησιμοποιώντας συναισθηματικά επιχειρήματα (στίχοι 252-258), καθώς τονίζει πως η φιλονικία τους χαροποιεί τους Τρώες. Έπειτα, έμμεσα τους υπενθυμίζει με λογικό επιχειρήμα (στίχοι 234-258), πως έχουν να αντιμετωπίσουν κοινό εχθρό και πρέπει να δράσουν για ένα κοινό σκοπό, την άλωση της Τροίας.

Ωστόσο, ο σεβάσμιος Νέστορας αναφέρει παραδείγματα σημαντικών ηρώων από το παρελθόν που υπάκουσαν τον ίδιο, άρα και οι δύο Αχαιοί οφείλουν να σεβαστούν την γνώμη του και έτσι ανατρέχει στο παρελθόν (στίχοι 259-273), και προσπαθεί να τους προβληματίσει, επισημαίνοντάς τους πως οι παλιοί ήρωες μάχονται ενωμένοι όλοι μαζί εναντίον του κοινού εχθρού, με τόλμη και γενναιότητα.

Τέλος, ο λόγος του Νέστορα είναι παραινετικός και επιδιώκει την χρυσή τομή, την ενδιάμεση οδό και όχι ακρότητες. Μ' αυτό τον τρόπο, κολακεύει και τους δύο αντιπάλους. Με διπλωματικό ελιγμό (στίχος 258), προτρέπει και νουθετεί τον Αγαμέμνονα να σεβαστεί τον Αχιλλέα γιατί είναι το προπύργιο των Αχαιών, ενώ αντίστοιχα παρακινεί τον Αχιλλέα να σεβαστεί τον Αγαμέμνονα γιατί πρέπει να στηρίζει το θεσμό της μοναρχίας. Έτσι, καταλήγει και υπερτονίζει πως ο Αγαμέμνονας πρέπει να μην αφαιρέσει τη Βρησηίδα από τον Αχιλλέα, ενώ ο τελευταίος, δεν πρέπει να αντιμιλά στον αρχιστράτηγο.

Παρ' όλα αυτά, αξιοσημείωτο είναι να αναφερθεί πως η ειρηνευτική παρέμβαση του καλού ρήτορα και σοφού Νέστορα απέτυχε και αποδείχθηκε άκαρπη. Παρά τις συστάσεις του Νέστορα, δρομολογούνται οι ολέθριες συνέπειες από την αποχώρηση του Αχιλλέα, όπως έχει προαναφερθεί ήδη από το προοίμιο.

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείτε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

III. Ραψωδία Α 307-431α

Η Χρυσήδα επιστρέφει στην πατρίδα της και η Βρισηίδα οδηγείται στον Αγαμέμνονα

Η συνάντηση Αχιλλέα - Θέτιδας

- 1. Ποιο είναι το αίτημα του Αχιλλέα και γιατί η Θέτιδα είναι η πιο κατάλληλη θεότητα για να το μεταφέρει στον Δία; Πώς αντιδρά η Θέτιδα στο αίτημα του γιου της, τι του υπόσχεται και τι τον προτρέπει να κάνει; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.**

Ο Αχιλλέας αισθάνεται πληγωμένος και ανίσχυρος, ζητά άμεση δικαίωση και αποκατάσταση του κύρους και της τιμής του, ωστόσο, για πρώτη φορά ο ατρόμητος ήρωας φαίνεται να λυγίζει και να καταφεύγει στη μητρική υποστήριξη (στίχος 394). Συγκεκριμένα ο Αχιλλέας ζητά τη μεσολάβηση της Θέτιδος στο Δία, ώστε να πετύχει αλλεπάλληλες ήττες των Αχαιών με σκοπό να τον αναζητήσουν και να καταλάβουν την αξία του. (στίχοι 409-411). Η ειδικότητά του δεν περιορίζεται μόνο στον Αγαμέμνονα, αλλά εκτείνεται σε όλο το στράτευμα ("και ακρόγιαλα τους Αχαιούς να κλείσει προς τε πρύμνες να σφάζονται για να χαρούν τον βασιλιά του όλου") καθώς η ατίμωσή του, τον έχει τυφλώσει.

Η Θέτιδα, είναι η πιο κατάλληλη για να μεταφέρει το αίτημα του γιού στο Δία, καθώς ο Δίας της χρωστάει από το παρελθόν μια μεγάλη χάρη και οφείλει να εκπληρώσει την επιθυμία της. Ο Αχιλλέας, εκφράζοντας το παράπονό του αναφέρεται και υπενθυμίζει στη μητέρα του Θέτιδα το περιστατικό της ευεργεσίας που πρόσφερε η ίδια στο Δία. (στίχοι 397-407). Πιο συγκεκριμένα, ο Ποσειδώνας, η Ήρα και η Αθηνά είχαν συνωμοτήσει εναντίον του Δία και ετοιμάζονταν να τον δέσουν, ενώ η Θέτιδα ειδοποίησε τον εκατόγχειρα Βριάρεω που ήρθε και γλίτωσε τον Δία.

Η Θέτιδα λοιπόν, γλίτωσε τον Δία από σοβαρό κίνδυνο και της οφείλει δικαίωση και υποχρέωση, είναι δεσμευμένος να της ανταποδώσει την ευεργεσία. Παρόλα αυτά η Θέτιδα, καθότι μητέρα του Αχιλλέα, θρηνεί για την άδικη μοίρα του γιού της και για την ολιγόχρονη ζωή του, και μόνο αυτή θα μπορέσει να ικετεύσει τον Δία για την αποκατάσταση της τιμής του πληγωμένου της γιού.

Η Θέτιδα, ως στοργική μάνα ανταποκρίνεται άμεσα στην έκκληση του παιδιού της και ταράζεται από το κλάμα του. Ζητά με λαχτάρα να της εκμυστηρευτεί τον πόνο του και το ακούει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον (στίχοι 415-419), υποφέρει, θρηνεί και σπαράζει για την άδικη μοίρα του, την ολιγόχρονη ζωή του. Ως μάνα, επικροτεί την απόφαση του γιού της και δεσμεύεται να ικανοποιήσει το αίτημα (στίχοι 420-421), παράλληλα όμως τον συμβουλεύει (στίχοι 422-423) και συμμετέχει στο πόνο του. Ωστόσο, εύχεται και διατυπώνει αντιηρωικές απόψεις, πως θα προτιμούσε να τον έβλεπε αμέτοχο, παρά να διακινδυνεύσει τη ζωή του πολεμώντας, καθώς ο θάνατος φαίνεται να είναι αναπόδραστος.

Τέλος, προσδιορίζει τις επόμενες κινήσεις της (στίχοι 424-428) και ενημερώνει τον γιό της.

- 2. Συγκρίνοντας την εικόνα που παρουσιάζει ο Αχιλλέας στη συνάντησή με τη μητέρα του (στ. 350-430) με την εικόνα που σχηματίσατε γι' αυτόν κατά τη φιλονικία του με τον**

Αγαμέμνονα στη συνέλευση των Αχαιών (στ. 122 κ. εξ.), ποιες διαφορές παρατηρείτε; Να στηρίξετε την απάντησή σας με χωρία του κειμένου.

Ο Αχιλλέας αρχικά εμφανίζεται ευπρεπής, κόσμιος, ήρεμος και συγκρατημένος, αργότερα όμως θίγεται βαθύτατα από την αγνωμοσύνη του Αγαμέμνονα, νιώθει ατιμωμένος, θυμωμένος, είναι εκρηκτικός και ξεσπάει, επιτίθεται στον αρχιστράτηγο και εκτρέπεται σε προσβλητικούς χαρακτηρισμούς και ύβρεις. Περνά από έντονες συναισθηματικές διακυμάνσεις, επαναστατεί και υψώνει το ανάστημά του, είναι ευέξαπτος και διακατέχεται από συσσωρευμένη οργή και παράπονα για την αδικία που υφίσταται εδώ και δέκα χρόνια. Αντιδρά εγωιστικά και με εκδικητικότητα έναντι όλου του στρατοπέδου, γίνεται σκληρός και αποζητά δικαίωση.

Ωστόσο, ο Αχιλλέας στη συνάντησή του με τη μητέρα του, παρουσιάζει την ανθρώπινη πλευρά ενός τρομερού ήρωα που μέχρι τώρα ξέρει να σπέρνει μόνο τον πανικό. Εκμυστηρεύεται τις ενδόψυχες σκέψεις του και τα συναισθήματά του, αποζητώντας την μητρική υποστήριξη και στοργή. Αισθάνεται ανίσχυρος, αδικημένος, πληγωμένος, ζητά παρηγοριά και δικαίωση, απαιτεί να αποκατασταθεί η τιμή του και να ηττηθούν οι Αχαιοί ολοσχερώς, αφού κανένας δεν πήρε το μέρος του. Νοιώθει πικρία και πάθος για εκδίκηση θεωρεί συνυπεύθυνο ολόκληρο το στρατόπεδο εφόσον δεν αντέδρασε και ο θυμός του παραμένει ανυποχώρητος.

3. Μελετώντας τους λόγους του Αχιλλέα (στ. 353-357 και 365-413), τι συμπεραίνετε για την αξία της τιμής στην ομηρική κοινωνία; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

Η αξία της τιμής στην ομηρική κοινωνία είναι αδιαμφισβήτητη. Για όλους τους ομηρικούς ήρωες η γενναιότητα και η διάκριση στη μάχη συνάδει με την τιμή, η οποία εκδηλωνόταν με την κατανομή των λαφύρων. Όσο πιο μεγάλη ανδρεία και αρετή υποδείκνυε κανείς στη μάχη, τόσο πιο ύψιστη ήταν η τιμή του και μεγαλύτερης αξίας λάφυρο δεχόταν. Η διαδικασία αυτή λειτουργούσε αξιοκρατικά και το αίσθημα της τιμής ήταν ανεπτυγμένο. Έτσι και η ατίμωση θεωρείτο άδικη και προσβλητική για τον ίδιο.

Ο Αχιλλέας στο λόγο του, στην προσευχή του, κάνει έντονη αναφορά στην αξία της τιμής. Στο στίχο 354-355 τονίζει δύο φορές πως η τιμή είναι κάτι, το οποίο του οφείλει ο Δίας ("να μου χαρίσει ο Δίας τιμήν", " και ολότελα δεν μ' έχει αυτός τιμήσει"), ενώ επιπλέον στο στίχο 356 αναφέρεται στην ατίμωση ("ατίμασεν ο μέγας Αγαμέμνων") που έχει δεχθεί από τον Αγαμέμνονα, λόγω της αρπαγής της Βρισηίδας, Ωστόσο, ο Αχιλλέας αισθάνεται πληγωμένος για την μοίρα του, καθώς γνωρίζει πως θα πεθάνει νέος, αλλά τώρα εκτός αυτού είναι και ατιμωμένος. Έτσι, θεωρεί την αποκατάσταση της τιμής του απαραίτητο αντιστάθμισμα για την ολιγόχρονη ζωή του.

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείστε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

ARNOS
Online Education

...Πράξεις Παιδείας!

4. Προσέξτε την παρουσία της Θέτιδας στο πλαίσιο της αντίληψης περί ανθρωπομορφισμού των θεών (βλ. ερώτηση 4 στην προηγούμενη ενότητα) και σημειώστε ποια στοιχεία της συμπεριφοράς της είναι ανθρώπινα και ποιες ιδιότητες της παραμένουν θεϊκές. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Η επιβλητική παρουσία της Θέτιδας στην ενότητα κατέχει διπλή ιδιότητα. Πιο συγκεκριμένα, λειτουργεί ως άνθρωπος- (μάννα) στα πλαίσια του ανθρωπομορφισμού, καθώς ορισμένα στοιχεία της συμπεριφοράς της είναι ανθρώπινα, ενώ παράλληλα δεν χάνει την θεϊκή της υπόσταση.

Η ανθρωπομορφική αντίληψη, που παρουσιάζει η Θέτιδα υπαγορεύεται αρχικά από τις κινήσεις ("χάιδεψε"), τα λόγια της που δείχνουν συμπόνια και οικειότητα ("τι κλαίς παιδί μου"). Ωστόσο, στοιχεία που συνηγορούν στην ύπαρξη του ανθρωπομορφισμού, είναι το έντονο ενδιαφέρον που υποδεικνύει η Θέτιδα για το γιό της, οι ερωτήσεις και οι απορίες που διατυπώνει που συνάδουν σε μια στοργική μάννα και όχι σε μια επιβλητική θεότητα. Ταυτόχρονα, ανθρώπινο γνώρισμα της Θέτιδας, αποτελεί η άμεση ανταπόκριση στο κάλεσμα του γιού της, τον ακούει με προσοχή, αν και γνωρίζει τα γεγονότα, υποφέρει, και συμπάσχει μαζί του, ενώ θρηνεί για το ολιγόχρονο της ζωής του και μάλιστα το θεωρεί προσωπικό της δράμα (στίχος. 415). Επιπλέον, η Θέτιδα θυμάται τη γέννα της (στίχος 419), ενώ διατυπώνει αντιηρωικές απόψεις, καθώς δεν κρίνει με την λογική το αίτημα του γιού της, αλλά το κρίνει με βάση το συναίσθημα και το αποδέχεται χωρίς ενδοιασμούς, κάτι που δεν αρμόζει στην θεότητά της.

Παρόλα αυτά, από ορισμένα στοιχεία, γίνεται αντιληπτή και η θεϊκή της υπόσταση και ιδιότητα. Αρχικά, αναφέρεται στο στίχο 359 πως είναι η κόρη του Νηρέα, ενώ η ίδια εμφανίζεται σαν ομίχλη (στίχος 360), στοιχείο που μαρτυρά την θεϊκή της εμφάνιση. Ταυτόχρονα, δηλώνεται πως η κατοικία της βρίσκεται στα βάθη της θάλασσας (στίχος 439), ενώ είναι πρόθυμη και ικανή να μεσολαβήσει στο Δία για την εκπλήρωση του αιτήματος, καθώς η ίδια τον είχε διασώσει (στίχοι. 402-403) (386-407).

Επιπλέον, η μετάβασή της στον Όλυμπο και η άμεση συνεννόηση με τον πατέρα των θεών- τον Δία, φανερώνουν την θεϊκή της ύπαρξη (στίχοι 421-421), (427,428). Τέλος, ένα ακόμη γεγονός που προδίδει την λειτουργία της Θέτιδας ως θεότητα, είναι η γνώση που κατέχει για όσα έχουν προηγηθεί (στίχος 365), αλλά και για όσα πρόκειται να συμβούν (στίχος 418)- υπερφυσικές ιδιότητες.

5. Σε ποια σημεία της ενότητας ο ποιητής χρησιμοποιεί τις αφηγηματικές τεχνικές της προοικονομίας (τι προοικονομείται κάθε φορά;) και της επιβράδυνσης; Τι πετυχαίνει με τη χρήση τους απέναντι στον Αχιλλέα και απέναντι στον ακροατή του έπους;

Οι αφηγηματικές τεχνικές της προοικονομίας και της επιβράδυνσης είναι συχνές στα ομηρικά έπη και εξυπηρετούν συγκεκριμένες σκοπιμότητες.

Ο Όμηρος, χρησιμοποιεί την προοικονομία για να προϊδεάσει και να προετοιμάσει τους αναγνώστες για την εξέλιξη της πλοκής, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες. Αρχικά, στους στίχους 353-355 και 418, ο ποιητής προαναφέρει ξεκάθαρα, ότι ο Αχιλλέας θα πεθάνει σύντομα (κοντόχρονο) και έτσι μας προετοιμάζει για μια θετική εξέλιξη των πραγμάτων. Δηλαδή, το αίτημά του πρόκειται να εισακουστεί από το Δία σαν αντιστάθμισμα της ολιγόχρονης ζωής του.

Συνάμα, προοικονομία υπάρχει και στο στίχο 394 με τη φράση "αν δύνασαι, προστάτευσε συ το καλό παιδί σου", όπου ο ποιητής, μας προετοιμάζει την μεσολάβηση της Θέτιδας, ενώ και στο στίχο 396, όπου ο Αχιλλέας αναφέρεται στην ευγνωμοσύνη που χρωστά ο Δίας στην Θέτιδα και μας προϊδεάζει για την εκπλήρωση του αιτήματος.

Ωστόσο, η τεχνική της επιβράδυνσης, χρησιμοποιείται για να καθυστερήσει την εξέλιξη της πλοκής και της υπόθεσης, αναφέροντας μια άλλη μικρή διήγηση. Στην συγκεκριμένη ενότητα, ο Όμηρος, προχωρά σε μια εκτεταμένη αναδρομή στους στίχους 365-393 με σκοπό να επιτείνει την αγωνία, αλλά και να χαλαρώσει, να ξεκουράσει τον αναγνώστη (επική άνεση), ύστερα από την έντονη διαμάχη που είχε προηγηθεί ανάμεσα στον Αχιλλέα και τον Αγαμέμνονα.

Στους στίχους 365-393, ο Αχιλλέας εξιστορεί όσα έχουν προηγηθεί. Η επιβράδυνση αυτή, ωστόσο, εξυπηρετεί στην εκτόνωση τον ήρωα, καθώς εκμυστηρεύεται ενδόμυχες σκέψεις και συναισθήματα. Παρουσιάζεται μια πιο ανθρώπινη πλευρά του ατρόμητου ήρωα, καθώς ο ίδιος ο Αχιλλέας θέλει να συγκινήσει τη Θέτιδα, απευθυνόμενος κυρίως στο συναίσθημα, ενώ, του δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσει τα γεγονότα με υποκειμενικό τρόπο, γι' αυτό, άλλα τα τονίζει εσκεμμένα και άλλα τα αποσιωπά.

Ταυτόχρονα, επιβράδυνση παρατηρείται στους στίχους 397-407, όπου εξιστορείται το περιστατικό με την ευεργεσία που έχει προσφέρει στο παρελθόν η Θέτιδα στο Δία. Έτσι, ο ποιητής εξηγεί γιατί η Θέτιδα είναι το καταλληλότερο πρόσωπο για να μεσολαβήσει για την αποκατάσταση της τιμής του Αχιλλέα.

Τέλος, στους στίχους 425-425, έχουμε μια ιδιόμορφη επιβράδυνση μια και ο ποιητής καθυστερεί την εξέλιξη του μύθου και έτσι αυξάνει ακόμα περισσότερο την αγωνία και το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Η συνάντηση Δία-Θέτιδας, μετατίθεται για δώδεκα μέρες μετά. Μ' αυτό τον τρόπο, όπως προαναφέρθηκε, παρέχεται ο απαραίτητος χρόνος για να χαλαρώσουν από την ένταση οι ακροατές του έπους.

6. Να συγκρίνετε τις προσευχές του Αχιλλέα (στ. 353-357), του Χρύση (στ. 37-42) και του Τηλέμαχου (βλ. Παράλληλο κείμενο). Προσέξτε επίσης τον σκηνικό χώρο όπου γίνονται οι προσευχές και τι ακολουθεί αμέσως μετά. Να σημειώσετε τις ομοιότητες και να δικαιολογήσετε τις διαφορές. Τι παρατηρείτε;

Οι τρεις προσευχές του Χρύση, του Αχιλλέα και του Τηλέμαχου, παρουσιάζουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους. Όσον αφορά τις ομοιότητες, παρατηρείται πως και για τις τρεις προσευχές, επιλέγεται η ακρογιαλιά ως χώρος ικέτευσης και παράκλησης στους θεούς. Και οι τρεις ικέτες απομονώνονται στην ακρογιαλιά, όπου επικρατεί ηρεμία για να προσευχηθούν. Έπειτα, και στις τρεις προσευχές, οι άνθρωποι επικαλούνται το θεό-προστάτη τους για να εκπληρώσουν τα αιτήματά τους, δηλαδή ο Αχιλλέας επικαλείται την μητέρα του, τη θεά Θέτιδα, ο Χρύσης τον Απόλλωνα και ο Τηλέμαχος την Αθηνά. Είναι απελπισμένοι και αγανακτισμένοι και καταφεύγουν στην προσευχή, όπου τελικά εισακούονται τα αιτήματά τους και εκπληρώνονται οι επιθυμίες τους.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν και διαφορές που εντοπίζονται ανάμεσα στις προσευχές. Σε ό,τι αφορά τους ικέτες, παρατηρούμε πως ο καθένας τους προσεύχεται για διαφορετικό πρόσωπο. Δηλαδή, ο Αχιλλέας προσεύχεται για τον εαυτό του και την αποκατάσταση της τιμής του, που έχει προσβληθεί από τον Αγαμέμνονα. Ο Χρύσης, προσεύχεται για την κόρη του, που επιθυμεί να την πάρει πίσω από τον Αγαμέμνονα, ενώ ο Τηλέμαχος, προσεύχεται στην Αθηνά, για τον νόστο του πατέρα του.

Ωστόσο, σημαντική διαφορά υπάρχει στην εμφάνιση των θεών στους ικέτες. Πιο συγκεκριμένα, η Θέτιδα εμφανίζεται με την κανονική της μορφή - ως θεότητα - (Θεοφάνεια - επιφάνεια), ο Απόλλωνας δεν εμφανίζεται, πραγματοποιεί άμεσα το αίτημα του αγαπημένου του ιερέα, ενώ τέλος η Αθηνά, εμφανίζεται με την μορφή του επιστήθιου φίλου Μέντη στον Τηλέμαχο (ενανθρώπιση), για να εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη του και να μην γίνει αντιληπτή από τους μνηστήρες.

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείτε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

...Πράξεις Παιδείας!

IV. Ραψωδία Α 431β-612

Η Χρυσίδα παραδίδεται στον πατέρα της.

Σκηνές από τον Όλυμπο

1. Στην ενότητα αυτή ο ποιητής παρουσιάζει σκηνές από την κατοικία των θεών στον Όλυμπο. Με κριτήριο τον χώρο και το σκηνικό, να χωρίσετε την ενότητα σε σκηνές και στη συνέχεια κάθε σκηνή, αν είναι δυνατόν, να τη χωρίσετε σε επεισόδια με κριτήριο τα πρόσωπα που συμμετέχουν. Πιο συγκεκριμένα, να σημειώσετε: α) τους στίχους κάθε σκηνής και επεισοδίου, β) τα πρόσωπα που δρουν κάθε φορά και γ) να δώσετε από έναν τίτλο σε κάθε σκηνή ή επεισόδιο.

Στους στίχους Α 494-612, με αφορμή την ικεσία της Θέτιδας στον Δία, μεταβαίνουμε στον Όλυμπο, στο χώρο των θεών και παρακολουθούμε τα δρώμενα και τις αποφάσεις τους. Αρχικά, στους στίχους 494-533 παρατηρείται η μετάβαση της Θέτιδας στον Όλυμπο και η ικεσία της στο Δία, ώστε να εκπληρώσει το αίτημα του πληγωμένου της γιού και να αποκαταστήσει την τιμή του. Ο Δίας, υπόσχεται πως θα ικανοποιήσει το αίτημά της και η Θέτιδα αποχωρεί. Στη συνέχεια, στους στίχους 534-537, ο Δίας εισέρχεται στην αίθουσα του θρόνου και ακολουθεί συνέλευση των θεών και φαγοπότι.

Έπειτα, τρίτη σκηνή αποτελούν οι στίχοι 537-571, όπου παρουσιάζεται η έντονη φιλονικία και λογομαχία μεταξύ του Δία και της Ήρας, η οποία εκφράζει παράπονα και

φοβάται μήπως ακολουθήσει δυσμένεια για τους Αχαιούς, λόγω της Θέτιδας. Ωστόσο, ο Δίας δηλώνει αποφασισμένος να τηρήσει την υπόσχεσή του. Συνάμα, στους στίχους 572-595, ακολουθεί η αποτελεσματική και κατευναστική παρέμβαση του Ηφαίστου, καθώς συμβουλεύει την Ήρα να μην προκαλεί την οργή του Δία και κάνει και ο ίδιος αναδρομή στη δική του προσωπική και βίαιη μεταχείριση από το Δία.

Τέλος, τελευταία σκηνή στους στίχους 596-612, προβάλλεται το συμφιλιωτικό συμπόσιο των θεών, όπου πρωταγωνιστεί ο Ήφαιστος και συμμετέχουν όλοι οι θεοί και με αυτό τον τρόπο τελειώνει την 21η ημέρα.

2. Ποια υπόσχεση έδωσε ο Δίας στη Θέτιδα και με ποιον τρόπο την καθυσήχασε ότι η υπόσχεση του θα πραγματοποιηθεί οπωσδήποτε;

Η συγκατάθεση του Δία για την ικανοποίηση του αιτήματος της Θέτιδας, εκφράζεται μεν αόριστα από τον Δία (στίχος 524) *"και αφές σ'έμέ την μέριμναν σ' αυτό να δώσω τέλος"*, αλλά συνάμα την διαβεβαιώνει και την καθυσυχάζει, σκύβοντας το κεφάλι του. *"Με της κεφαλής το σκύψιμο"*, ο Δίας επισφραγίζει την υπόσχεσή του πως θα αποκατασταθεί η τιμή του ατιμωμένου της γιου, Αχιλλέα. Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι να αναφερθεί, πως η απόφαση αυτή προβληματίζει τον Δία, καθώς η θέση του δεν του επιτρέπει να μεροληπτεί, αλλά οφείλει να κρατά ουδέτερη στάση. Επιπλέον, ο Δίας γνωρίζει πως η υπόσχεση αυτή που έδωσε στη Θέτιδα θα τον φέρει σε διένεξη και σύγκρουση με την Ήρα, η οποία υποστηρίζει τους Αχαιούς έκδηλα.

3. Η σκηνή στο παλάτι του Δία (συνέλευση των θεών, σύγκρουση Δία και Ήρας) παρουσιάζει κάποιες αντιστοιχίες με την αγορά των Αχαιών και τη σύγκρουση του Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα που μελετήσατε στις προηγούμενες ενότητες της ραψωδίας Α. Να συγκρίνετε τις δύο σκηνές και να σημειώσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους, κάνοντας συγκεκριμένες αναφορές σε χωρία του κειμένου.

Στην συγκεκριμένη ενότητα (Α 494-612), δεσπόζει η διένεξη ανάμεσα στον Δία και στην Ήρα (θεϊκό επίπεδο), η οποία λαμβάνει χώρα στον Όλυμπο και σε ορισμένα σημεία, παρουσιάζει ομοιότητες και διαφορές με την έριδα που συναντήσαμε ανάμεσα στον Αχιλλέα και τον Αγαμέμνονα, στο Αχαικό στρατόπεδο.

Το θέμα των δύο διενέξεων είναι το ίδιο, δηλαδή η αποκατάσταση της αδικίας που έχει προηγηθεί εις βάρος του Χρύση από τον Αγαμέμνονα και αντίστοιχα εις βάρος του Αχιλλέα από τον Αγαμέμνονα. Συνάμα, ομοιότητα αποτελούν τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν στις σκηνές της διένεξης, δηλαδή η φραστική και υβριστική επίθεση. Ωστόσο, νικητής και στις δύο περιπτώσεις είναι ο φορέας εξουσίας. Πιο συγκεκριμένα, και στις δύο συγκρούσεις φορέας εξουσίας αποτελεί ο Αγαμέμνονας από την μια, ο οποίος προχωρά και σε κατάχρηση εξουσίας, και ο Δίας από την άλλη. Σφοδρή αντίρρηση στο φορέα εξουσίας φέρουν ο Αχιλλέας και η Ήρα αντίστοιχα. Ενώ, μεσολαβητής των συγκρούσεων είναι ο Νέστορας για το Αχαικό στρατόπεδο και ο θεός Ήφαιστος για την σύγκρουση στον Όλυμπο. Ικέτης, στις συγκρούσεις είναι ο Χρύσης στην έριδα των θνητών, ενώ η Θέτιδα στην διένεξη των θεών. Τέλος, ακροατήριο για την σύγκρουση Αγαμέμνονα-Αχιλλέα αποτελεί το στρατόπεδο των Αχαιών, ενώ για τους θεούς, οι υπόλοιποι θεοί. Ωστόσο, ομοιότητα αποτελεί και το εριστικό ύφος που κυριαρχεί.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν και σημαντικές διαφορές μεταξύ των συγκρούσεων. Αρχικά, οι χώροι που διαδραματίζονται οι δύο σκηνές διένεξης διαφέρουν. Στο επίπεδο των θνητών, η σύγκρουση συμβαίνει στο στρατόπεδο των Αχαιών, ενώ στο επίπεδο των θεών, λαμβάνει χώρα στον Όλυμπο. Συνάμα, το τέλος των διενέξεων διαφέρει. Δηλαδή, στο επίπεδο των θνητών, η μεσολάβηση του Νέστορα αποβαίνει άκαρπη και ακολουθούν ακραίες εξελίξεις με την αποχώρηση του Αχιλλέα, προκύπτει αδιέξοδο και παρεμβαίνει δραστικά η Θέτιδα. Αντίθετα, στο επίπεδο θεών, η μεσολάβηση του Ηφαίστου είναι αποτελεσματική και γόνιμη, καθώς το συμβάν θεωρείται λήξαν και κλείνει ειρηνικά.

Εν κατακλείδι, στους θνητούς παρατηρούμε πως το θύμα λειτουργεί πιο παρορμητικά και πιο έντονα από το θύτη. Τέλος, η συνέλευση των θνητών είχε μεγάλη διάρκεια και έληξε δυσάρεστα και η σύγκρουση προέρχεται για υποθέσεις δικές τους, ενώ η συνέλευση των θεών, ήταν σύντομη και έληξε με κέφι, αλλά η σύγκρουση προήλθε για υποθέσεις ανθρώπων και όχι δικές τους.

4. Η συμφυλιωτική παρέμβαση του Ηφαίστου (στ. 573 κ. εξ.), ενώ είναι σοβαρή, δίνει στη σκηνή και έναν κωμικό τόνο. α) Να σημειώσετε τα σοβαρά και τα κωμικά στοιχεία του ρόλου του Ηφαίστου, β) Τι συμβουλεύει τη μητέρα του ο θεός της φωτιάς και ποια ιστορία της διηγείται; γ) Τέλος, να δείξετε πόσο αποτελεσματική ήταν η παρέμβαση του στην αλλαγή της ατμόσφαιρας.

Η παρέμβαση του Ηφαίστου στη διένεξη των θεών είναι ουσιαστική, καθώς η έριδα τελειώνει ήρεμα και ειρηνικά, και οι θεοί επανέρχονται στην αρχική τους μακαριότητα. Ωστόσο, ο μεσολαβητικός ρόλος του Ηφαίστου, παρότι είναι σοβαρός, προσδίδει στη σκηνή και ορισμένα κωμικά στοιχεία.

Σοβαρό στοιχείο στο ρόλο του Ηφαίστου, αποτελεί η διακριτική επίπληξη των γονιών του, που διαταράσσουν το ειρηνικό και χαρούμενο κλίμα του Ολύμπου, μαλώνοντας για υποθέσεις τρίτων. Συνάμα, οι συμβουλές και οι νουθεσίες του Ηφαίστου στη μητέρα του Ήρα είναι σοβαρές και λογικές, καθώς προσπαθεί να την εφησυχάσει. Ταυτόχρονα, την προτρέπει να μην ερεθίζει τον οξύθυμο Δία, αλλά να τον καλοπιάνει γιατί κανένας δεν μπορεί να αντισταθεί στη θέληση του παντοδύναμου Δία. Ο Ήφαιστος ανατρέχει στο παρελθόν και διηγείται την προσωπική του εμπειρία και τις συνέπειες που υπέστη ο ίδιος από την οργή του Δία, θέλοντας να παραδειγματίσει την Ήρα ώστε να μην πάθει τα ίδια. Τέλος, προσφέρει ένα ποτήρι κρασί στην Ήρα για να ξεχαστεί, όπως και στους υπόλοιπους θεούς.

Παρόλα αυτά, κωμικό τόνο προσδίδουν αρκετά στοιχεία στη σκηνή. Πιο συγκεκριμένα, η αναδρομή του στο παρελθόν, η προσωπική παρέκβασή του αποσπά την προσοχή των θεών και της Ήρας και δημιουργεί εύθυμο κλίμα. Δηλαδή, η περιγραφή και μόνο του Ηφαίστου, που τον εκσφενδονίζει ο Δίας από τον Όλυμπο και πέφτει στη Λήμνο, προκαλεί κλίμα ευθυμίας στους θεούς.

Παράλληλα, κωμικά στοιχεία θεωρούνται οι δύο οπτικές εικόνες που περιγράφονται, δηλαδή η προσφορά του κρασιού- νέκταρ που ξαναφέρει το κέφι και το γέλιο στους θεούς, αλλά και το γεγονός πως το κέρασμα του ποτού πραγματοποιείται από τον Ήφαιστο, που είναι θεός- γιος του Δία, και όχι από τους υπηρέτες, που αποτελεί αρμοδιότητά τους. Ο Ήφαιστος, δεν είναι μνησίκακος απέναντι στον Δία, αλλά εύχαρις και παίζει και το ρόλο του οينوχόου, προκειμένου να εκτονώσει την κατάσταση.

Τέλος, είναι γνωστό πως ο Ήφαιστος, είναι κωμική φιγούρα καθότι άσχημος, δύσμορφος και κουτσός, φανταζόμενοι λοιπόν αυτή την εικόνα προκαλείται επιπλέον

κωμικότητα στη σκηνή. Άλλωστε, στους τελευταίους στίχους 599-600 αναφέρεται ξεκάθαρα πως οι θεοί γελούσαν ακράτητα, βλέποντας τον Ήφαιστο υπηρέτη στο παλάτι.

- 5. Σε όλη την ενότητα είναι έντονος ο ανθρωπομορφισμός των θεών, Αφού μελετήσετε προσεκτικά τη σκηνή, να σημειώσετε: α) ποια ανθρώπινα χαρακτηριστικά (ιδιότητες, αντιδράσεις, συμπεριφορές, τρόπος ζωής κτλ.) παρατηρείτε στον κόσμο των θεών και β) ποια χαρακτηριστικά του τρόπου ζωής τους ή ποιες ιδιότητες τους διαφοροποιούν από τους ανθρώπους; Να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με στοιχεία από το κείμενο.**

Το ιδεολογικό στοιχείο του ανθρωπομορφισμού δεσπόζει στην συγκεκριμένη ενότητα. Οι θεοί παρουσιάζουν ανθρώπινες αντιδράσεις, ιδιότητες και ο τρόπος ζωής τους, συνάδει με τον τρόπο ζωής των θνητών.

Οι θεοί παρουσιάζονται να συζητούν, να σκέφτονται, να κάνουν συνελεύσεις που συνοδεύονται από φαγοπότι και μουσική (στίχοι 424-428), στοιχεία δηλαδή που θυμίζουν την ανθρώπινη κοινωνία. Ταυτόχρονα, προβάλλονται να έχουν ανθρώπινες συνήθειες και ανάγκες, δηλαδή να τρώνε, να πίνουν, να κοιμούνται (στίχοι 609-612). Αξιοσημείωτο ωστόσο είναι το γεγονός, πως οι θεοί εδώ έχουν ανθρώπινα συναισθήματα και αδυναμίες, καθώς καβγαδίζουν, ζηλεύουν, απειλούν και είναι καχύποπτοι (στίχοι 519-520, 568, 540-544, 562-565). Δεν είναι παντογνώστες (στίχοι 546-547), ενώ βέβαια, σέβονται και υπακούουν τη γνώμη του ισχυρού (στίχοι 593-595).

Από την άλλη πτυχή των πραγμάτων, ο Όμηρος παρουσιάζει τους θεούς να κατέχουν ιδιότητες θεϊκές που τους διαφοροποιούν άρρηκτα από τους ανθρώπους. Αρχικά, οι θεοί παρουσιάζονται να πίνουν νέκταρ (στίχος 598) και να έχουν υπερφυσικές ικανότητες καθώς κατοικούν στον Όλυμπο (στίχοι 497, 531, 533, 592). Παράλληλα, είναι αθάνατοι (στίχοι 550, 599) ενώ ζουν ανέμελοι, μακάριοι, σε έναν κόσμο ευτυχίας και ευδαιμονίας, απαλλαγμένοι από τις συμφορές και τον πόνο, στο βαθμό που δεν αναμειγνύονται στα ανθρώπινα.

- 6. Οι πληροφορίες του Παράλληλου κειμένου παρουσιάζουν μια άλλη εκδοχή του μύθου για τις σχέσεις Δία και Θέτιδας. Δικαιολογούν αυτές τη στάση του Δία απέναντι στη μητέρα του Αχιλλέα αλλά και την αντίδραση της Ήρας;**

Στο κείμενο αναφέρεται πως ο Δίας στο παρελθόν επιθυμούσε να σμίξει ερωτικά με την Θέτιδα και να την κάνει γυναίκα του. Ωστόσο, η Θέμη προφήτεψε στον Δία πως από την Θέτιδα θα γεννηθεί ένας πολύ ισχυρός και ανδρείος Βασιλιάς, ο οποίος θα ξεπεράσει τον πατέρα του. Έτσι, ο Δίας δεν παντρεύτηκε την Θέτιδα.

Από τα παραπάνω, κατανοούμε πως ο Δίας συμπονεί την Θέτιδα, η οποία αναγκάστηκε να νυμφευτεί θνητό, με αποτέλεσμα να πεθάνει νέος ο γιος της, γι' αυτό το λόγο και προσπαθεί να ικανοποιήσει το αίτημά του. Επίσης, και η αντίδραση της Ήρας είναι δικαιολογημένη καθώς την αντιμετωπίζει ως αντίζηλό της, εφόσον γνώριζε πως ο Δίας την ποθούσε ερωτικά.

Επιμέλεια: Αρετή Βελή – Φιλολόγος

...Πράξεις Παιδείας!